

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

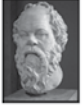
8ο Πανελλήνιο Συνέδριο
Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος
Ελληνική Παιδαγωγική
& Εκπαιδευτική Έρευνα

Πρακτικά Συνεδρίου
ΤΟΜΟΣ Α΄

Επιμέλεια:
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Θωμάς Μπάκας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ • ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
2-4 Νοεμβρίου 2012

ιδιάδραση

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

8ο Πανελλήνιο Συνέδριο
Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος
**Ελληνική Παιδαγωγική
& Εκπαιδευτική Έρευνα**

Πρακτικά Συνεδρίου
ΤΟΜΟΣ Α΄

Επιμέλεια:
**Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Θωμάς Μπάκας**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ • ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
2-4 Νοεμβρίου 2012

ιδιάδραση

Copyright © 2018: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΑΔΡΑΣΗ

ISBN: 978-618-5059-26-2
ISBN set: 978-618-5059-11-8

Κανένα τμήμα του βιβλίου αυτού δεν αναπαράγεται, δεν αποθηκεύεται σε οποιοδήποτε σύστημα ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό και δεν μεταβιβάζεται σε καμία μορφή και με κανέναν τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΑΔΡΑΣΗ
Σουλίου 73, 13461 Ζεφύρι
Τηλ. 210-2474950, Fax. 210-2474902
e-mail: info@diadrassi.gr
e-mail: diadrassipublications@yahoo.gr
www.diadrassi.gr

Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στα σχολεία του Βένετο της Ιταλίας: μεθοδολογική προσέγγιση

Ευγενία Λιοσάτου

Στα πλαίσια του προγράμματος *Τα ελληνικά, αρχαία και νέα, στα σχολεία του Βένετο* της Ιταλίας η ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία προωθούνται στο εξωτερικό. Σκοπός της εισήγησής μου είναι η παρουσίαση αυτής της δραστηριότητας στο «Μάρκο Πόλο», ένα από τα ιταλικά κρατικά Λύκεια που πειραματίζονται τη διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας εισάγοντάς την ως ενισχυτική στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών ή της ιταλικής λογοτεχνίας. Κατά την παρουσίαση θα ήθελα να εστιάσω την προσοχή στη διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της νεοελληνικής στο συγκεκριμένο σχολείο μέσα από προσωπική εμπειρία¹.

Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί καρπό συνεργασίας 13 Ιταλικών Λυκείων και του τμήματος Ανθρωπιστικών Σπουδών (Studi Umanistici) του Πανεπιστημίου Ca'Foscari της Βενετίας με την κ. Caterina Carpinato, καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, και άρχισε να εφαρμόζεται πειραματικά το 2002/03 σε τρία Κλασικά Λύκεια στη Βενετία, στην Πάντοβα και στο Τρεβίζο². Παράλληλα, σημαντική έχει υπάρξει και η συμβολή της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας της Βενετίας, η οποία το 2005/06 υπέγραψε σύμβαση με το Πανεπιστήμιο Ca'Foscari και τον Οργανισμό Ανάπτυξης Σχολικής Αυτονομίας (ANSAS, πρώην Περιφερειακό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικών Ερευνών) με στόχο τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στα ιταλι-

1. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κ. Carpinato, το δίκτυο των ιταλικών σχολείων, το ANSAS, την Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Βενετίας, που έχουν στηρίξει την ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία και τις προωθούν στο εξωτερικό.

2. Για μεγαλύτερη εμβάθυνση στην ιστορία του προγράμματος *Τα ελληνικά, αρχαία και νέα, στα σχολεία του Βένετο* και στο ενδιαφέρον των Ιταλών μαθητών για τη νέα ελληνική γλώσσα βλ. Carpinato, C. (2002). *Dove, come e perché studiare neogreco in Italia*, in *Quaderni del Premio Letterario Giuseppe Acerbi, 10a edizione Grecia, Ελλάς*, 3, Comune di Castel Goffredo: Associazione Giuseppe Acerbi, σσ. 93-96. Carpinato, C. (2008). *Πού, πώς και γιατί μαθαίνουν οι Ιταλοί Ελληνικά (και Νέα Ελληνικά)*, Πρακτικά Α' Παγκόσμιο Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών, Αθήνα 3-5/7/2008, Αθήνα: Ελλάδα στον κόσμο, σσ. 236-238. Carpinato, C. (2006). *Introduzione*, in *Greci e Veneti: sulle tracce di una vicenda comune*, Convegno Internazionale, Casa dei Carraresi (TV), Treviso: Fondazione Cassamarca, σσ. 15-20. Bovo, T. (a.a. 2009/10). *'Greco continuo' e 'Grecolandia' a Babele: nuovi percorsi linguistico-didattici per la scuola italiana*, Tesi di Laurea Specialistica in Lingue Straniere per la Comunicazione Internazionale, Relatore: Federica Ferrieri.

κά σχολεία. Το 2010/11 το Πανεπιστήμιο Ca' Foscari με την κ. Carpinato και ένα δίκτυο 13 Λυκείων της Περιφέρειας του Βένετο υλοποίησαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα δίνοντας έμφαση στην εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας από τα αρχαία στα νέα. Στόχος του προγράμματος είναι να αξιοποιήσει τις ανέκαθεν ιστορικές, γλωσσικές και λογοτεχνικές σχέσεις μεταξύ Βενετίας και Ελλάδας. Μία από τις κύριες προτάσεις του είναι η εισαγωγή των ελληνικών εντός σχολικού ωραρίου επί της παρουσίας του καθηγητή της τάξης στο μάθημα. Προσφέρονται, ακόμη, και απογευματινά μαθήματα προορισμένα όχι μόνο για μαθητές αλλά και για καθηγητές ή άλλους ενδιαφερόμενους, καθώς επίσης ενημερωτικά σεμινάρια για τους ίδιους τους διδασκάλους του προγράμματος.

Στο κρατικό Κλασικό Λύκειο «Μάρκο Πόλο» έχει επιτευχθεί από το 2004 συστηματική διδασκαλία των ελληνικών σπουδών κυρίως στην τελευταία τάξη Γυμνασίου με αποτέλεσμα την επιτυχή έκβαση της μαθησιακής διαδικασίας της γλώσσας. Ένα από τα βασικά κίνητρα που συνήθιζε να παρακινεί το ενδιαφέρον των Ιταλών μαθητών για τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας, εκτός από απλή περιέργεια και ενδιαφέρον για τη γλώσσα που μιλούσαν οι σημερινοί Έλληνες, ήταν η επίσκεψη στους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας στο τέλος της σχολικής χρονιάς³. Καλό θα ήταν όμως η προσέγγιση στη διδασκαλία της Ελληνικής να μην είναι μόνο επικοινωνιακή για να μη γίνεται «γλώσσα χρήσης». Ωστόσο ιδιαίτερα σημαντική παραμένει η ποικιλία των διδακτικών μεθόδων της ελληνικής σε Ιταλόφωνους μαθητές στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση⁴.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να παρουσιάσω ένα από τα μαθήματα ελληνικών διάρκειας τριών ωρών (135 λεπτά) στο πρώτο τμήμα της Α' Λυκείου του «Μάρκο Πόλο» κατά το σχολικό έτος 2009/10. Καταρχάς, το επίπεδο γνώσης της ελληνικής των μαθητών ήταν ένα μέσο επίπεδο (B1)⁵. Πρόκειται για την περίπτωση της μετάφρασης στη νεοελληνική αρχαίων στίχων της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας* που είχε ως αποτέλεσμα την ενθουσιώδη προσπάθεια από όλους τους μαθητές (δεκαοκτώ στο σύνολο τους) να μεταφράσουν τα προοίμια των παραπάνω ποιημάτων σε διάφορες γλώσσ-

3. Δυστυχώς οι σχολικές εκδρομές του Λυκείου «Μάρκο Πόλο» στο εξωτερικό και συγκεκριμένα προς στην Ελλάδα έχουν περιοριστεί τα τελευταία δύο χρόνια.

4. Γενικότερα, οι κλασικές σπουδές είναι πολύ διαδεδομένες στην Ιταλία. Στην Περιφέρεια του Βένετο τα κρατικά Κλασικά Λύκεια είναι 28. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι σε αυτά οι μαθητές καταπίνουν με την μάθηση των αρχαίων ελληνικών για πέντε χρόνια. Βλ. Carpinato, C. (2008). *Πού, πώς και γιατί μαθαίνουν οι Ιταλοί Ελληνικά (και Νέα Ελληνικά)*, ό.π., σσ. 236-238.

5. Η συγκεκριμένη τάξη είχε παρακολουθήσει μαθήματα ελληνικών την προηγούμενη σχολική χρονιά (2008/09) και κάποιοι από τους μαθητές είχαν συμμετάσχει και στο τμήμα της ενισχυτικής διδασκαλίας.

σες χρησιμοποιώντας μεταφράσεις από διάφορες εποχές με αποκορύφωμα την έκθεσή τους σε λογοτεχνικό διαγωνισμό. «Ψίχουλα του ομηρικού συμποσίου» χαρακτήρισε η κ. Λουτσιάνα Μπρούνο, καθηγήτρια των αρχαίων ελληνικών του πρώτου τμήματος της Α΄ Λυκείου, τις μεταφράσεις που εμπνεύστηκαν οι μαθητές της από τα ελληνικά κείμενα⁶. Θα μπορούσε κανείς να τις χαρακτηρίσει καλλιτεχνικές μεταφράσεις των δύο ομηρικών επών, αλλά αργότερα ο ανταγωνισμός προκάλεσε ποιητικές ερμηνείες πολύ πιο προσεγμένες και βασισμένες στην επιλογή ενός επεισοδίου από την *Ιλιάδα* ή την *Οδύσσεια*. Τις προσωπικές δημιουργίες περιόρισε ο αριθμός των στίχων, αποκλειστικά δώδεκα, καθώς και η παρουσία τουλάχιστον δύο ρητορικών σχημάτων. Οι μαθητές απάντησαν σε αυτή την προσπάθεια με μεγάλη προθυμία και ευαισθησία, βεβαίως με διαφορετικούς τρόπους ο καθένας, αλλά με τον ίδιο ενθουσιασμό και την ίδια αγάπη για τους αρχαίους Έλληνες ποιητές.

Έναυσμα της παραπάνω πρωτοβουλίας έδωσε η ελεύθερη μετάφραση των ομηρικών προοιμίων της *Οδύσσειας* από τον Δ.Ν. Μαρωνίτη και της *Ιλιάδας* έτσι όπως την επιμελήθηκε ο Δημήτρης Αρμάος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκάλεσαν *Τα άλογα του Αχιλλέως* του Κ.Π. Καβάφη. Η παράδοση και μελέτη των ελληνικών μεταφράσεων έγινε κατά τη διάρκεια των μαθημάτων της νεοελληνικής γλώσσας στα πλαίσια του προγράμματος των αρχαίων ελληνικών με την παρουσία της καθηγήτριας στην τάξη. Είχε προηγηθεί όμως η μελέτη των δύο προοιμίων και η μετάφρασή τους στα ιταλικά από σπουδαιούς ποιητές και λογοτέχνες, όπως ο Ούγκο Φόσκολο, ο Giacomo Casanova, ο Vincenzo Monti, ο Giovanni Pascoli, ο Guido Paduano, η Maria Grazia Ciani κ.α.

Πρόκειται για ιδιαίζουσα περίπτωση εφόσον ο στόχος διδασκαλίας ήταν προκαθορισμένος από τη διδασκούμενη των αρχαίων και ο ρόλος του δασκάλου της νεοελληνικής ήταν ενισχυτικός. Ωστόσο, η μεθοδολογία που χρησιμοποιήσε ο δάσκαλος για να διδάξει την ελληνική γλώσσα ως ξένη, καθώς και το υλικό που παρείχε στην τάξη επιλέχτηκαν από τον ίδιο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η διδασκαλία των ελληνικών προοριζόταν σε παιδιά ηλικίας 15-16 ετών βασική προϋπόθεση της επιτυχημένης εφαρμογής τους ήταν η επίγνωση των γνωστικών χαρακτηριστικών των νεαρών ατόμων (Harley 1986, 1998). Έτσι, τα γενικότερα κριτήρια αυτής της διαδικασίας ήταν οι ανάγκες τους, ο βαθμός δυ-

6. Ο Αισχύλος θεωρούσε τις τραγωδίες του ψίχουλα από τα πλούσια ομηρικά δείπνα. Στην πραγματικότητα, τα ομηρικά έπη μπορούσαν να προσφέρουν ποικίλο μυθολογικό υλικό, το οποίο οι τραγικοί ποιητές μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν όπως ήθελαν, προσαρμόζοντάς το στα κείμενά τους.

σκολίας των γραμματικών φαινομένων, καθώς και τα μαθησιακά γνωρίσματα των μαθητών (τόσο στα αρχαία όσο και στα νέα⁷).

Ο στόχος του μαθήματος εκτός από γραμματικό που απέβλεπε σε γλωσσικές γνώσεις (απόκτηση του γραμματικού φαινομένου του Αορίστου και των επιθέτων σε -ος και εξοικείωση με το νέο λεξιλόγιο σχετικά με τους ομηρικούς ήρωες) ήταν και διδακτικός. Ο διδακτικός στόχος βασίστηκε στην επί μέρους νεοελληνική και ιταλική μετάφραση των ομηρικών επών με απώτερο σκοπό την ποιητική δημιουργία σε διάφορες γλώσσες (π.χ. αγγλικά, ισπανικά, ιταλικά). Μια τέτοια προοπτική βοήθησε τους μαθητές να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους στους ομηρικούς ήρωες (θνητούς, ημίθεους και αθάνατους), να έρθουν σε επαφή με τα ιδανικά τους και να τα αντιπαραθέσουν με τις σημερινές ανθρώπινες αξίες. Τους δόθηκε η ευκαιρία να προσδιορίσουν την ουσία των μύθων αυτών, δηλαδή την ανθρωπομορφοποίηση των θεών και την θεοποίηση των ανθρώπων, που τους κάνει μοναδικούς και συγχρόνως αγαπητούς σε παιδιά και μεγάλους.

Επιπλέον, ο παραλληλισμός των αθανάτων αλόγων με τους θνητούς ανθρώπους στο ποίημα του Καβάφη σκοπό είχε να ωθήσει τους μαθητές να στοχαστούν πάνω στον ανθρώπινο πόνο και στην οδύνη του θανάτου. Τέλος, να συλλογιστούν ότι τα θεϊκά άλογα του Αχιλλέα κλαίνε για τον θάνατο του Πατρόκλου, που επέστρεψε «εις το μεγάλο Τίποτε επιστραμένο απ' την ζωή». Η επαφή με τη νεοελληνική λογοτεχνία συνέβαλε στο να καταλάβουν οι μαθητές το ποίημα στο σύνολό του και να γνωρίσουν τον Καβάφη.

Σε όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε η μορφωτική αξία της μετάφρασης. Ειδικότερα, με τη μετάφραση από την αρχαία στη νεοελληνική μελετήθηκε αναλυτικότερα η βαθύτερη γνώση της μεταφραστικής γλώσσας. Προσδιορίστηκαν ορισμένα χαρακτηριστικά της νέας ελληνικής και διαπιστώθηκε ο λεξιλογικός της πλούτος. Προσφέρθηκε έτσι στους μαθητές μια ολοκληρωμένη εικόνα της γλώσσας και τους δόθηκε η δυνατότητα να εντοπίσουν οι ίδιοι τις ομοιότητες και τις διαφορές κατά την εξέλιξή της.

Προσεγγίζοντας από μεθοδολογική σκοπιά τη συγκεκριμένη διδακτική διαδικασία στην Α' Λυκείου θα πρέπει να διευκρινίσουμε μερικά περαιτέ-

7. Σχετικά με την προϋπάρχουσα γνώση τους τα παιδιά έπρεπε να ξέρουν από πριν τη χρήση του Ενεστώτα (και στα αρχαία και στα νέα) για να γίνει με επιτυχημένο τρόπο η σύνδεση με το παρελθόν και να διαχθούν τον Αόριστο. Επίσης, προϋπόθεση ήταν να γνωρίζουν την κλίση των ουσιαστικών σε -ος ενικού και πληθυντικού αριθμού, μια και τα κείμενα προς ακρόαση περιείχαν πολλά ουσιαστικά και όμοιας κλίσης επίθετα. Τέλος, χρήσιμη ήταν η προϋπάρχουσα γνώση λεξιλογίου στα νεοελληνικά σχετικά με περιγραφές ατόμων για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας από τις δύο επικοινωνιακές δραστηριότητες.

ρω στοιχεία. Ειδικότερα, το είδος του αναλυτικού προγράμματος που χρησιμοποιήθηκε από το δάσκαλο ήταν συνδυασμός γραμματικού και επικοινωνιακού⁸ και η μέθοδος ήταν η διαθεματική διδασκαλία. Στην περίπτωση της διαθεματικής προσέγγισης δώσαμε προτεραιότητα στη διδασκαλία του θέματός μας και παράλληλα προσπαθήσαμε να το συσχετίσουμε με άλλες γνώσεις από διαφορετικές επιστήμες⁹. Για να διδάξουμε στην τάξη το θέμα του ηρωισμού των ομηρικών επών έπρεπε να σχεδιάσουμε το μάθημα οργανώνοντας τον λεγόμενο «διαθεματικό ιστό» (cross-curriculum web) που περιφέρεται γύρω από το κεντρικό μας ζήτημα (Moon, 1999: 120). Τα εμπλεκόμενα μαθήματα που χρησιμοποιήσαμε ήταν τα Αρχαία Ελληνικά, η Μυθολογία, η Ιστορία, η Λογοτεχνία, η Γεωγραφία και τα Καλλιτεχνικά. Τα τρία πρώτα μαθήματα ήταν αλληλένδετα εφόσον είχαν κοινό θέμα τον «Τρωικό πόλεμο». Ο συνδετικός κρίκος μεταξύ αυτών και της Λογοτεχνίας ήταν μια καλλιτεχνική αναπαράσταση των αλόγων του Αχιλλέα από τον Τζιόρτζιο Ντε Κίρικο. Συνδέθηκαν έτσι τα ομηρικά έπη με το ποίημα του Καβάφη. Έπειτα, εισήχθη η Γεωγραφία ως δραστηριότητα σχετικά με τον εντοπισμό του νησιού της Ζακύνθου στον χάρτη, περιοχής που σχετίζεται με τον Ούγκο Φόσκολο, έναν από τους εν μέρει μεταφραστές της *Ιλιάδας*. Τέλος, ακολούθησε η εισαγωγή των Καλλιτεχνικών ως εργασία για το σπίτι με θέμα «τα άλογα στην τέχνη»¹⁰.

Η συστηματική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας στο «Μάρκο Πόλο» βασίστηκε κυρίως σε σχολικά εγχειρίδια της ελληνικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα υλικά που χρειαστήκαμε για να επιτύχουμε το στόχο μας ήταν ακουστικό υλικό και φωτοτυπίες κειμένων, όπως η νεοελληνική μετάφραση της *Οδύσσειας* από το βιβλίο *Ομήρου Οδύσεια Α΄ Γυμνασίου* και η μετάφραση της *Ιλιάδας*¹¹. Χρησιμοποιήθη-

8. Η επιλογή του γραμματικού ΑΠ έγινε με στόχο την εξέλιξη της γλώσσας (από τα αρχαία στα νέα) περιλαμβάνοντας νέο λεξιλόγιο και νέο γραμματικό φαινόμενο. Το επικοινωνιακό ΑΠ χρησιμοποιήθηκε με στόχο να προσφέρει τη δυνατότητα στους μαθητές να ασκήσουν τη δεξιότητα κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου. Τα στάδια του μαθήματος βασίστηκαν στο μοντέλο ΠΠΠ (Παρουσίαση, Πρακτική, Παραγωγή) και ο τρόπος οργάνωσης ήταν απαγωγικός.

9. Για τον επιτυχημένο συνδυασμό των γνώσεων που προσφέραμε δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στις ανάγκες του θέματος που έπρεπε να διδάξουμε και όχι τόσο στη λογική των διαφόρων επιστημονικών κλάδων. Βλ. Mathison, S. & M. Freeman (1997). "The Logic of Interdisciplinary Studies", Eric Document, ED418434, σ. 13.

10. Πρόκειται για δραστηριότητα από το σχολικό εγχειρίδιο της *Ιστορίας Γ΄ Δημοτικού*. Βλ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων (2006). *Ιστορία Γ΄ Δημοτικού, Από τη Μυθολογία στην Ιστορία, Τετράδιο Εργασιών*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων, σ. 28.

11. Αρμάος, Δ. (επιμ.) 2003. *Ομήρου Ιλιάδα. Μεταγραφή σε Πεζό Λόγο (1932)*, Γ΄ έκδοση, Αθήνα: Μαΐστρος.

κε το σχολικό βιβλίο *Ομηρικά Έπη 2, Ομήρου Ιλιάδα, Ανθολόγιο Α΄ Γυμνασίου* ως πηγή περιλήψεων και η *Ιστορία Γ΄ Δημοτικού*, από την οποία αντλήθηκε το θέμα δραστηριότητας σχετικά με τα άλογα του Αχιλλέα. Επίσης, χρησιμοποιήσαμε το ποίημα του Καβάφη από την ποιητική συλλογή του¹² και προμηθευτήκαμε οπτικοακουστικό υλικό από το διαδίκτυο.

Για τον έλεγχο της επιτυχίας των διδακτικών στόχων, δηλαδή αν και σε ποιο βαθμό οι στόχοι κατακτήθηκαν από τους μαθητές προτείνουμε την προφορική και τη γραπτή μορφή εξέτασης¹³. Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιήσαμε ήταν ελεγχόμενες, καθοδηγούμενες και επικοινωνιακές¹⁴, δηλαδή αντιστοιχώς ασκήσεις γραμματικής¹⁵, λεξιλογίου¹⁶, ακρόασης των ομηρικών επών και απαγγελίας του ποιήματος του Καβάφη με μουσική της Ευανθίας Ρεμπούτσικα. Επίσης, εισήχθησαν ερωτήσεις μέσα από τα κείμενα σχετικά με τον αγαπημένο ομηρικό ήρωα των παιδιών, τα άλογα του Αχιλλέα και το πώς αυτά δείχνουν τη θλίψη τους, καθώς και τον Ιταλο-ζακύνθιο ποιητή Ούγκο Φόσκολο.

Ο αντίκτυπος της παραπάνω μαθησιακής διαδικασίας αποδείχτηκε ιδιαίτερα θετικός για τους μαθητές, οι οποίοι γενικότερα αντιμετώπισαν τα μαθήματα των ελληνικών με μεγάλο ενθουσιασμό. Άριστη ήταν και η συνεργασία με την κ. Μπρούνο, την οποία ευχαριστώ που υποδέχτηκε θερμά αυτές τις διδακτικές ώρες και τις εισήγαγε αρμονικά στο πρόγραμμά της. Αυτή η συλλογική προσπάθεια απέδειξε ότι η διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας μπορεί να συμβάλει στην αναβίωση και στήριξη της αρχαίας. Επιβεβαίωσε το γεγονός ότι τα νέα ελληνικά βοηθούν συχνά τους μαθητές να αναγνωρίζουν λέξεις μέσα στα αρχαία κείμενα και να έχουν όσο το δυνατόν λιγότερα συντακτικά και μορφολογικά προβλήματα με τη γλώσσα. Για παράδειγμα στην περίπτωση της Α΄ Λυκείου του «Μάρκο Πόλο» μέσω της παρουσίασης των νεοελληνικών μεταφράσεων οι μαθητές κατανόησαν τα αρχαία ελληνικά κείμενα και τα αξιοποίησαν με στόχο την ποιητική δημι-

12. Kavafis, C. 1992. *Settantacinque Poesie*, Torino: Einaudi Editore, σσ. 20-21.

13. Για τις μορφές εξέτασης βλ. Πυργιωτάκης, Ι.Ε. 1999. *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 360-361.

14. Για τις κατηγορίες των διδακτικών δραστηριοτήτων (ελεγχόμενων, καθοδηγούμενων και επικοινωνιακών) βλ. Μέρος Β΄: Κατηγορίες διδακτικών δραστηριοτήτων στο <http://elearning.greek-language.gr/course/view.php?id=32>

15. Σχετικά με την πρώτη δραστηριότητα γραμματικής βλ. Σιμόπουλος, Γ. & Ε. Παθιάκη, Ρ. Κανελλοπούλου, Α. Παυλοπούλου (2010). *Ελληνικά Α΄. Μέθοδος εκμάθησης της ελληνικής ως ξένης γλώσσας*, Αθήνα: Πατάκης, σ. 174, 1.3. Όσον αφορά τη δεύτερη οι μαθητές κλήθηκαν να συμπληρώσουν τα κενά με τον σωστό τύπο των επιθέτων όπως το παράδειγμα: του φοβερού θυμού (φοβερός).

16. Το λεξιλόγιο που προσφέρθηκε μέσα από τα ομηρικά προοίμια με στόχο την ετυμολογία των λέξεων ήταν το εξής: ο φοβερός θυμός, η πίκρα, το ωραίο κορμί, το θέλημα, ο πολύτροπος άντρας, το ιερό κάστρο, το μεγάλο σφάλμα, φιλονικώ, χωρίζομαι, σημαδεύω, χάνομαι, κ.α.

ουργία. Στο τέλος του σχολικού έτους αυτή η τάξη συμμετείχε στο λογοτεχνικό διαγωνισμό «στοχαστική ανάγνωση» ('lettura pensata') που διοργανώνει κάθε χρόνο η Περιφερειακή Εκπαιδευτική Υπηρεσία του Βένετο. Μία από τις μαθήτριες του τμήματος κέρδισε το δεύτερο βραβείο ποίησης με την μετάφραση των ομηρικών προοιμίων που η ίδια επιχείρησε στα αγγλικά και ιταλικά, καθώς και την ελεύθερη ποιητική σύνθεση ενός επεισοδίου που επέλεξε από την *Οδύσσεια*.

Ανακεφαλαιώνοντας, περίπου 300.000 μαθητές έρχονται σε καθημερινή επαφή με τα αρχαία ελληνικά στα ιταλικά Κλασικά Λύκεια. Αυτό σημαίνει ότι με το πρόγραμμα *Τα ελληνικά, αρχαία και νέα, στα σχολεία του Βένετο* τους δίνεται η δυνατότητα να επεκτείνουν τις γλωσσικές και πολιτισμικές τους γνώσεις. Συγκεκριμένα στην Περιφέρεια του Βένετο το ενδιαφέρον για την εξέλιξη της γλώσσας και του πολιτισμού μέσω της γνωριμίας με τη βυζαντινή ιστορία και τη νεοελληνική γλώσσα επιτρέπει στους μαθητές να μάθουν σε βάθος όχι τόσο έναν ξένο πολιτισμό, όσο βασικά στοιχεία της τοπικής τους ιστορίας¹⁷. Επιπλέον, οι διάφορες επιμορφωτικές δραστηριότητες, όπως εκπαιδευτικά ταξίδια για παράδειγμα του συγκεκριμένου σχολείου στη χώρα μας ή εκπαιδευτικές επισκέψεις ελληνικών σχολείων στο «Μάρκο Πόλο» της Βενετίας, συμβάλλουν στην επιτυχημένη λειτουργία του προγράμματος και δίνουν ώθηση στην ευρωπαϊκή συνεργασία. Καλλιεργούνται, επομένως, οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και εξασφαλίζεται η συνεργασία και ο αλληλοσεβασμός μεταξύ των μαθητών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα.

Ωστόσο, η παρούσα κατάσταση δυστυχώς δεν ευνοεί την ενεργοποίηση του προγράμματος κατά τη φετινή σχολική χρονιά, αν και στο παρελθόν υπήρξαν δυο σημαντικές οικονομικές ενισχύσεις από το Πρόγραμμα Comenius και το Ίδρυμα Cassamarca του Τρεβίζο. Αναμφισβήτητα, όμως, *Τα ελληνικά, αρχαία και νέα, στα σχολεία του Βένετο* είναι ένα πρόγραμμα που προωθεί την έρευνα και τη διδακτική δραστηριότητα στα πλαίσια των ελληνικών σπουδών και δεν θα έπρεπε σε καμμία περίπτωση να διακοπεί η λειτουργία του. Πρόκειται για μια «ελληνική πρόταση παιδείας», βραβευμένης με το Ευρωπαϊκό Σήμα Γλωσσών 2011¹⁸, που προβάλλει τις αξίες και τα ιδανικά του ελληνικού πολιτισμού. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι

17. Carpinato, C. (2006). *Introduzione*, ό.π., σσ. 18-20. 'Il greco nelle scuole': marchio europeo di qualità a Ca' Foscari («Τα ελληνικά στα σχολεία») στο http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=98234

18. Sintesi progetti vincitori Label Europeo Lingue 2011 Italia, Cerimonia di premiazione 4 ottobre 2011, σσ. 9-10 στο http://issuu.com/redazionellp/docs/sintesi_progetti_vincitori_label_europeo_lingue_20

κατά το σχολικό έτος 2011/12 το Υπουργείο Παιδείας και Ακαδημαϊκής Εκπαίδευσης της Ιταλίας (MIUR) άρχισε τη διαδικασία για το λεγόμενο TFA¹⁹, ένα πρόγραμμα σπουδών επαγγελματικής κατάρτισης με απώτερο σκοπό τη διδασκαλία της νεοελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας στην ιταλική δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Περιφέρεια του Βένετο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρμάος, Δ. (επιμ.) (2003). *Ομήρου Ιλιάδα. Μεταγραφή σε Πεζό Λόγο (1932)*, 7^η έκδοση, Αθήνα: Μαΐστρος.
- Κοπιδάκης, Μ. Ζ. (1999). *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα: Ε.Λ.Ι.Α.
- Πυργιωτάκης, Ι.Ε. (1999). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σιμόπουλος, Γ. & Ε. Παθιάκη, Ρ. Κανελλοπούλου, Α. Παυλοπούλου (2010). *Ελληνικά Α΄. Μέθοδος εκμάθησης της ελληνικής ως ξένης γλώσσας*, Αθήνα: Πατάκης.

Ξένη Βιβλιογραφία

- Bovo, T. (a.a. 2009/10). *'Greco continuo' e 'Grecolandia' a Babele: nuovi percorsi linguistico-didattici per la scuola italiana*, Tesi di Laurea Specialistica in Lingue Straniere per la Comunicazione Internazionale, Relatore: Federica Ferrieri.
- Carpinato, C. (2002). *Dove, come e perché studiare neogreco in Italia*, in *Quaderni del Premio Letterario Giuseppe Acerbi, 10a edizione Grecia, Ελλάς*, 3, Comune di Castel Goffredo: Associazione Giuseppe Acerbi.
- Carpinato, C. (2008). *Πού, πώς και γιατί μαθαίνουν οι Ιταλοί Ελληνικά (και Νέα Ελληνικά)*, Πρακτικά Α΄ Παγκόσμιο Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών, 3-5/7/2008, Αθήνα: Ελλάδα στον κόσμο.
- Carpinato, C. (2006). *Introduzione*, in *Greci e Veneti: sulle tracce di una vicenda comune*, Convegno Internazionale, 6 ottobre 2006, Casa dei Carraresi (TV), Treviso: Fondazione Cassamarca.
- Harley, B. (1986). *Age in Second Language Acquisition*. San Diego, CA: College Hill Press.
- Harley, B. (1998). "The outcomes of early and later language learning". In M. Met, ed., *Critical Issues in Early Second Language Learning*. Glenview, IL: Scott Foresman Addison-Wesley Publishing Co.

19. TFA στο <http://www.tirocinioformativoattivo.it/>

- Kavafis, C. (1992). *Settantacinque Poesie*, Torino: Einaudi Editore.
- Mathison, S. & M. Freeman (1997). "The Logic of Interdisciplinary Studies", Eric Document, ED418434.
- Moon, J. (1999). *Children Learning English*. Oxford: MacMillan.

Σχολικά Εγχειρίδια

- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων (2009). *Γλώσσα Γ' Δημοτικού, Τα απίθανα μολύβια, Τετράδιο Εργασιών* τεύχος Α'. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων (2003). *Ομηρικά Έπη 1, Ομήρου Οδύσσεια, Επιλογή ραψωδιών και αποσπασμάτων (α-ω) Α' Γυμνασίου*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων (2004). *Ομηρικά Έπη 2, Ομήρου Ιλιάδα, Ανθολόγιο Α' Γυμνασίου*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων (2006). *Ιστορία Γ' Δημοτικού, Από τη Μυθολογία στην Ιστορία, Τετράδιο Εργασιών*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων (2008). *Εικαστικά Γ' & Δ' Δημοτικού*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων.

Πηγές και άρθρα στο Διαδίκτυο

- Η ελληνική γλώσσα στην αρχαιότητα
<http://abnet.agrino.org/htmls/H/H008.html>
- 'Il greco nelle scuole': marchio europeo di qualità a Ca'Foscari στο
http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=98234
- 2.1.2 Μέρος Β': Κατηγορίες διδακτικών δραστηριοτήτων στο
<http://elearning.greek-language.gr/course/view.php?id=32>
- Ο Ιταλο-ζακύνθιος της ποίησης στο
<http://www.tovima.gr/books-ideas/article/?aid=440485>
- Sintesi progetti vincitori Label Europeo Lingue 2011 Italia, Cerimonia di premiazione 4 ottobre 2011, σσ. 9-10 στο
http://issuu.com/redazionelp/docs/sintesi_progetti_vincitori_label_europeo_lingue_20
- Τα άλογα του Αχιλλέα-Κ.Π Καβάφης (μουσική Ευανθία Ρεμπούτσικα, «Θάλασσα από Ηλιοτρόπια») στο

Ευγενία Λιοσάτου

Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στα σχολεία του Βένετο της Ιταλίας: ...

http://www.youtube.com/watch?v=Y_ruDNeNeQY

TFA στο

<http://www.tirocinioformativoattivo.it/>

Tragedia nuovissimo.rtf στο

www.marialuigia.eu/public/scerra/tragedia%20nuovissimo.rtf

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

The project *Ancient and Modern Greek in the schools of Veneto* tries to promote the appreciation of Greek language and literature. This project, which was awarded the European Language Label in 2011, comes from the collaboration between the Italian Classic Lyceums and the department of Greek Studies of the University Ca' Foscari of Venice. My purpose is to present the teaching method of modern Greek as a foreign language in the 'Marco Polo' Lyceum, which is one of the 28 Italian Classic Lyceums involved in the project. One of the results that I would like to present is the example of the translation of the prologue of Homer's epic poems into modern Greek during the lesson, which inspired the poetic talent of the students and encouraged them to take part in a poetry competition.

Ευγενία Λιοσάτου

φιλόλογος-ιστορικός

υποψήφια διδάκτωρ Νεοελληνικής Γλώσσας

στο Πανεπιστήμιο Ca' Foscari Βενετίας

Cannaregio 3175, Βενετία 30121

(0039) 338 3956150

eugenia.liosatou@gmail.com

ISBN Set: 978-618-5059-11-8

